

*Biuletyn Międzynarodowy
Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytetu Jagiellońskiego*

Redakcja: Piotr Bajor (red. naczelny), Olga Plaze, Patrycja Lipold
Opiekun naukowy: dr hab. Michał Chorośnicki, prof. UJ.
Kontakt: ul. Jabłonowskich 5, 31-007 Kraków
e-mail: biuletyn@inp.uj.edu.pl

Nr 12 (12), maj 2008

Marcin Grabowski

Wpływ wyborów prezydenckich na Tajwanie na stosunki z ChRL i sytuację geopolityczną w regionie Azji Południowo - Wschodniej

Objęcie w dniu 20 maja 2008 roku rządów w Republice Chińskiej na Tajwanie przez wybranego blisko dwa miesiące wcześniej prezydenta Ma Ying-jeou reprezentującego Partię Narodową (KMT Kuomintang), możemy uznać za jedną z najważniejszych zmian w sytuacji geopolitycznej regionu w obecnej dekadzie. Od kryzysu w Cieśninie Tajwańskiej z 1996 roku, a w szczególności w okresie rządów prezydenta Chen Shui-biana (od 2000 r.) Tajwan był kluczowym czynnikiem destabilizującym sytuację w Azji Wschodniej, grożąc wybuchem konfliktu, który mogłyby mieć – o ile zaangażowałyby się w niego USA i ich sojusznicy – newralgiczne znaczenie dla zmiany kształtu systemu międzynarodowego.

Warto zwrócić uwagę na wolę i wysiłki nowo wybranego prezydenta zmierzające do poprawy stosunków z Chińską Republiką Ludową, co wydaje się kluczowe nie tylko dla stosunków pomiędzy podmiotami po dwóch stronach

Cieśniny Tajwańskiej, ale także dla USA, które są gwarantem niepodległości wyspy¹ i ich sojuszników, szczególnie zaś Korei Południowej i Japonii. Dla tych państw niestabilność w Cieśninie Tajwańskiej mogłaby oznaczać wyzwanie militarne oraz gospodarcze, gdyż tam przebiegają istotne szlaki komunikacyjne łączące Azję Południowo-Wschodnią i Północno-Wschodnią. Wybór dokonany przez mieszkańców Tajwanu stanowi wielką szansę na poprawę stosunków pomiędzy Republiką Chińską i Chińską Republiką Ludową, ale także na stabilizację sytuacji w całym regionie.

Wyniki wyborów prezydenckich na Tajwanie, które odbyły się 22 marca br. były w pewnej mierze oczekiwane², szczególnie po styczniowej klęsce Demokratycznej Partii Postępu (DPP *Democratic Progressive Party*) w wyborach do Zgromadzenia Ustawodawczego, w których Partia Narodowa (KMT) zdobyła 81 z 113 miejsc (DPP zdobyła 27 miejsc w Zgromadzeniu)³. Zwycięstwo to zostało też pozytywnie odebrane w Chinach kontynentalnych, jako szansa na powstrzymanie „aktywistów pro-niepodległościowych” przed dalszym niszczeniem stosunków dwustronnych. Wskazano również na otwierające się szanse dla dialogu, odwołując się do zapewnień polityków KMT z kampanii wyborczej⁴. Rozmiar klęski kandydata DPP okazał się jednak dla analityków sporym zaskoczeniem. Kandydat Partii Narodowej Ma Ying-jeou zdobył 58,5 proc. głosów, podczas gdy kandydat Demokratycznej Partii Postępu Frank Hsieh 41,5 proc (przy wysokiej, sięgającej 76 proc. frekwencji, co oznacza różnicę głosów ok. 2,2 mln).

¹ 1 stycznia 1979 r. Kongres USA wydał podpisany 10 kwietnia przez prezydenta *Taiwan Relations Act*, który zapewniał o utrzymaniu stosunków handlowych i kulturalnych, a także podkreślał, że przyszłość Tajwanu nie może być określona w sposób inny niż pokojowy. Zapewniał o dostarczaniu wyspie broni o charakterze defensywnym oraz o utrzymaniu przez USA zdolności do zapobieżenia użycia siły w odniesieniu do Tajwanu.

Taiwan Relations Act, http://www.usinfo.org/docs/basic/tra_e.htm.

² Zob. np. analizę przygotowaną przez Brookings Institution w 2007 r., w której podkreślając znaczące szanse Ma Ying-jeou, zwraca się jednak uwagę na odbudowującą się popularność kandydata DPP Franka Hsieha. D. Fell, *Prospects for Taiwan's Upcoming Presidential Election*, Brookings Northeast Asia Commentary, June 2007, http://www.brookings.edu/opinions/2007/06taiwan_fell.aspx?p=1.

³ Były to pierwsze wybory po poprawkach do Konstytucji wprowadzonych w 2005 r., w ramach których znacząco zmniejszono liczbę miejsc w parlamencie (z 225 do 113) oraz wprowadzono system głosowania, w którym większość deputowanych jest wybierana w wyborach bezpośrednich (73 oraz 6 reprezentujących rdzennych mieszkańców wyspy, pozostali w wyborach proporcjonalnych w skali wyspy). System ten promuje duże partie.

⁴ Por. Peng Weixue, *Winds of Change Blow In Taiwan*, „Beijing Review”, January 24, 2008.

Równocześnie z wyborami prezydenckimi odbyły się także referenda dotyczące przystąpienia Tajwanu do Organizacji Narodów Zjednoczonych. W wersji zaproponowanej przez urzędującego prezydenta Chen Shui-biana pod nazwą Tajwan, a w tej zaproponowanej przez Partię Narodową, pod nazwą Republika Chińska. Ze względu na niską frekwencję (36 proc., do ważności referendum wymagane jest 50 proc.) były one nieważne. Referenda te były w zasadzie bezprzedmiotowe, ponieważ Chińska Republika Ludowa, posiadająca prawo weta w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, z pewnością zablokowałaby wejście Tajwanu do tej organizacji, gdyż oznaczałoby to przyznanie mu niepodległości *de iure*. O to właśnie zabiegał od pewnego czasu prezydent Chen Shui-bian, a powodowało to bardzo silne protesty zarówno ze strony Chińskiej Republiki Ludowej, jak i Stanów Zjednoczonych, którym zależy na utrzymaniu *status quo* w regionie cieśniny⁵.

Kampania wyborcza

Tegoroczna kampania i wybory przebiegały w zupełnie innej atmosferze, aniżeli wcześniejsze głosowania. Obie strony zajęły pozycje bardziej umiarkowane i stonowane, występowały też spore podobieństwa pomiędzy prezentowanymi przez kandydatów programami. Obaj kandydaci opowiadali się za poprawą i rozwojem stosunków gospodarczych z Chinami kontynentalnymi (przy czym Hsieh przyjął tutaj formułę ostrożnego angażowania się), a także za wzrostem powiązań transportowych z ChRL. Obaj opowiadali się również za działaniami na rzecz szerszego uznania Tajwanu przez środowisko międzynarodowe oraz za zwiększeniem bezpieczeństwa Tajwanu. W odniesieniu do stosunków z kluczowymi partnerami zagranicznymi Hsieh mocno naciskał na ustanowienie silnych powiązań z Japonią zarówno w sferze bezpieczeństwa, jak i gospodarki. Ma z kolei skupiał się bardziej na sojuszu z USA, widząc w Japonii partnera gospodarczego⁶.

Dla zwycięstwa Ma Ying-jeou kluczowe było zrozumienie zmian, jakie nastąpiły na Tajwanie przez ostatnie 20 lat. Z jednej strony warto zwrócić uwagę na

⁵ Dane wyborcze przytoczone za S. Kan, *Security Implications of Taiwan's Presidential Election of March 2008*, CRS Report for Congress, Washington 2008. Przykłady wypowiedzi polityków amerykańskich sprzeciwiających się incjatywom proniepodległościowym prezydenta Chen Shui-biana zob. K. Dumbaugh, *Taiwan: Recent Developments and U.S. Policy Choices*, CRS Report for Congress, Washington 2008, ss. 6-7. Zob. też S. Kan, *China/Taiwan: Evolution of the "One China" Policy – Key Statements from Washington, Beijing, and Taipei*, CRS Report for Congress, Washington 2007, s. 84.

⁶ Por. M. Bullard *et al.*, *Taiwan's Presidential Election and Its Impact on Crossstrait Relations and Regional Security*, Prepared by the East Asian Nonproliferation Program at The James Martin Center for Nonproliferation Studies, <http://www.cns.miis.edu/>.

fakt, że możemy już mówić o dojrzałej demokracji, ponieważ doszło do sytuacji, w której nastąpiło przekazanie władzy od jednej siły politycznej do jej przeciwników, a także w kierunku przeciwnym⁷. W tym czasie nastąpiła także zmiana pokoleniowa zarówno w społeczeństwie Tajwanu, jak i w Partii Narodowej. Na tę zmianę odpowiednio nie zareagowała Demokratyczna Partia Postępu (DPP), co spowodowało, że to kandydat Partii Narodowej (KMT) wydał się dynamicznym i odpowiadającym obecnym realiom kandydatem. Dzięki temu Ma pozyskał głosy młodszych wyborców, którzy w znacznej mierze zdecydowali o wyniku wyborów. Bardzo ważne okazało się też położenie przez Ma nacisku na efektywne zarządzanie państwem, co było poważnym problemem rządzącej wcześniej DPP. Jej pozycję nadszarpnęły również problemy spowolnienia gospodarczego, a także skandale korupcyjne, w tym w rodzinie prezydenta⁸.

Bardzo istotna w kontekście ostatecznego rezultatu wyborów okazała się również proniepodległościowa polityka prezydenta Chen Shui-biana, którego prowokacyjne gesty (jak próby zmiany konstytucji, czy referendum ws. członkostwa w ONZ) były postrzegane negatywnie nie tylko przez Chińską Republikę Ludową, ale przede wszystkim przez Stany Zjednoczone. Jednocześnie prezydent Chen, który zwyciężył w poprzednich wyborach w znacznej mierze w oparciu o grę na obawach związanych z ChRL nie dostrzegł zmian w sytuacji na wyspie i zmęczenia mieszkańców Tajwanu życiem w ciągłym strachu⁹. Wydaje się, że amerykański przekaz mógł istotnie wpłynąć na preferencje wyborców, tym bardziej, że jest on zgodny z tzw. zdrowym rozsądkiem wyborców, którzy żyjąc w kraju cieszącym się

⁷ W 2000 r. do władzy doszła Demokratyczna Partia Postępu (DPP) wraz z prezydentem Chen Shui-bianem, zwyciężając z rządzącą od czasów ewakuacji na Tajwan Republikę Chińską Partią Narodową (KMT), której kandydat, Lee Teng-hui, został wybrany prezydentem w pierwszych wolnych wyborach z 1996 r. W 2008 r. władzę odzyskała Partia Narodowa.

⁸ Por. D. Kopel, *Taiwan's 2008 Presidential Elections: An Analysis of What Happened, and What May Happen Next*, Independent Institute, Denver 2008, ss. 2-5.

⁹ W 2004 r. prezydent Chen zwyciężył bardzo małą przewagą głosów (29,5 tys. z 13 250 tys.), przy czym komisja wyborcza uznała za nieważne blisko 330 tys. głosów. Dzień przed wyborami Chen Shui-bian został postrzelony podczas kampanii. Por. K. Dumbaugh, *Taiwan's 2008 Presidential Election*, CRS Report for Congress, Washington 2008, s. 2. W odpowiedzi na pro niepodległościową retorykę prezydenta Chen Shui-biana w 2005 r. Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych uchwaliło Prawo Antysecesyjne. Z jednej strony ten akt prawny definiuje środki, które ChRL podejmie, aby utrzymać pokój i stabilność, a także ułatwiać kontakty między Chinami kontynentalnymi a Tajwanem. Z drugiej zaś mówi, że w wypadku secesji Tajwanu, ChRL może użyć środków „niepokojowych” oraz wszelkich dostępnych aby temu zapobiec. Zob. *Anti-Secession Law*, Adopted at the Third Session of the Tenth National People's Congress on March 14, 2005, http://english.peopledaily.com.cn/200503/14/eng20050314_176746.html.

de facto niepodległością, skalkulowali zmniejszenie się ryzyka oraz otwierające się przed nimi możliwości wynikające z rosnących powiązań z kontynentem.

Perspektywy na przyszłość

Warto podkreślić, że prezydent Ma opowiedział się zdecydowanie za utrzymaniem *status quo*, deklarując przywiązanie do polityki trzech nie: „nie dla negocjacji ws. zjednoczenia”, „nie dla prób uzyskania niepodległości *de iure*”, „nie dla użycia siły na Cieśninie Tajwańskiej”. W swoim przemówieniu dzień po wyborach Ma Ying-jeou przedstawił najważniejsze cele swojej polityki, do których zaliczył:

- 1) „porozumienie pokojowe”, kiedy Chińska Armia Ludowo-Wyzwoleńcza (ALW) wycofa pociski, aby zakończyć wrogość¹⁰,
- 2) zwiększenie powiązań gospodarczych z Chinami kontynentalnymi, szczególnie w odniesieniu do turystyki, transportu i inwestycji,
- 3) umowę o wolnym handlu ze Stanami Zjednoczonymi, Japonią i Singapurem,
- 4) członkostwo w ONZ;
- 5) bojkot Igrzysk Olimpijskich, jeśli sytuacja w Tybecie ulegnie pogorszeniu,
- 6) wzajemne niezaprzeczanie współistnieniu ChRL i Republiki Chińskiej (na Tajwanie),
- 7) poprawę stosunków z USA,
- 8) wznowienie *quasi*-oficjalnego dialogu z ChRL za pomocą Fundacji Wymiany przez Cieśninę Tajwańską w Tajpej oraz Stowarzyszenia na rzecz Stosunków przez Cieśninę Tajwańską w Pekinie, w oparciu o tzw. konsensus z 1992 r. (dość niejasna formuła: „jedne Chiny, własne interpretacje”)¹¹.

Rosnące powiązania gospodarcze i społeczne wydają się obecnie być kluczem do przyszłości stosunków pomiędzy Tajwanem i Chinami kontynentalnymi. W 2004 roku silne były głosy, że przyszłością Tajwanu jest z pewnością niepodległość, co wynika z sytuacji geopolitycznej, a także ze zmian społeczno-politycznych, jakie zaszły na wyspie, a powiązania gospodarcze i współzależność z ChRL nie mogą

¹⁰ W ramach wysiłków w celu zwiększenia pokoju i stabilności z ChRL Ma wezwał do wycofania pocisków ALW skierowanych w Tajwan, kontaktów wojskowych oraz środków budowy zaufania z ALW, negocjacji porozumienia pokojowego z ChRL, rezygnacji z broni nuklearnej oraz innej broni masowego rażenia, por. S. Kan, *Security Implications...*, *op. cit.*, s. 6.

¹¹ Por. S. Kan, *Security Implications...*, *op. cit.*, s. 7.

odwrócić tego trendu¹². Obecnie zwraca się uwagę, że rosnące powiązania gospodarcze i społeczne mogą stanowić punkt wyjścia do zjednoczenia Tajwanu i ChRL, ale też stanowić środek do wywierania nacisków ekonomicznych na wyspę¹³. Wydaje się jednak, że jest to najbardziej prawdopodobna droga do ewentualnego pokojowego zjednoczenia, a na obecną chwilę zbliżenia obu podmiotów.

Warto też zwrócić uwagę na wpływ wyborów na stosunki Tajwanu ze Stanami Zjednoczonymi, które wybór Ma przyjęły z dużym zadowoleniem. Zmiana na stanowisku prezydenta Tajwanu z pewnością wpłynie na poprawę stosunków pomiędzy tymi państwami. Pozwoli to USA skupić się na innych problemach regionu, takich jak program nuklearny Korei Północnej, kwestie terroryzmu (szczególnie w Azji Południowo-Wschodniej), piractwo i bezpieczeństwo szlaków morskich. Z drugiej strony w przypadku, gdyby doszło do zjednoczenia Chin kontynentalnych z Tajwanem, co wydaje się w tym momencie dość odległą perspektywą, pozycja strategiczna USA uległaby znacznemu pogorszeniu, gdyż potencjał nowego podmiotu zdecydowanie uprawniałby go do sprawowania przywództwa w regionie, a sytuacja ta pozbawiłaby USA kluczowego sojusznika. Mogłoby to wywołać potrzebę dalszych zbrojeń w Japonii (względnie osłabionej) i wygenerować spiralę zbrojeń w regionie¹⁴.

Jeśli chodzi o stosunki Tajwanu z Japonią, to pomimo przyjęcia polityki jednych Chin (deklaracja z 1972 r.), od lat 90. XX wieku zdecydowanie zintensyfikowała ona swoje kontakty z Tajwanem. Wybór Ma i powrót KMT do władzy może spowodować powrót pewnych resentymentów historycznych

¹² Warto zwrócić uwagę na: Chien-min Chao, *Will Economic Integration Between Mainland China and Taiwan Lead to a Congenial Political Culture?*, „Asian Survey”, vol. 43, no. 2, 2003, gdzie podkreśla się różnicę w kulturach politycznych obu społeczeństw, szczególnie zaś zmian, jakie zaszły wśród mieszkańców Tajwanu; A. Peterson, *Dangerous Games across the Taiwan Strait*, „The Washington Quarterly”, vol. 27, no. 2, 2004; J. Chang, *New Dimensions of U.S.–Taiwan Relations*, „American Foreign Policy Interests”, 26, 2004.

¹³ Dokładna analiza rosnących powiązań pomiędzy Chinami kontynentalnymi i Tajwanem, a także potencjalnych możliwości wykorzystania narzędzi ekonomicznych przez ChRL, zob. M. Tanner, *Chinese Economic Coercion Against Taiwan: A Tricky Weapon to Use*, RAND, Santa Monica 2007, *passim*; ciekawa analiza rosnących powiązań gospodarczych oraz ich wpływu na integrację w regionie Azji i Pacyfiku: Lee-in Chen Chiu, *Economic and Political Interaction cross the Taiwan Strait Facing the Trend of Economic Integration in East Asia*, Korea Institute of International Economic Policy, Seul 2004, ss. 30-65.

¹⁴ Zob. N. Bernkopf-Tucker, *If Taiwan Chooses Unification, Should the United States Care?*, „The Washington Quarterly”, vol. 25, no. 3, 2002; potencjalne opcje rozwiązania problem Tajwanu i ich wpływ na stosunki z Chinami w wyczerpujący sposób omawiają R. Cliff, A. Shlapak, *U.S.–China Relations After Resolution of Taiwan’s Status*, RAND, Santa Monica 2007.

(Partia Narodowa ma w pamięci walkę z japońską okupacją Tajwanu), choć Ma otwarcie wzywał do zwiększenia współpracy w dziedzinie gospodarczej, w tym utworzenia strefy wolnego handlu pomiędzy tymi państwami¹⁵.

Pozostałe państwa regionu zdecydowanie popierają politykę jednych Chin, podkreślając swoją niechęć do ewentualnego angażowania się w jakiś konflikt w regionie. Dotyczy to szczególnie Korei Południowej oraz Rosji (z różnych powodów), w związku z czym z zadowoleniem przyjęły one wyniki wyborów. Do 2002 r., kiedy podpisano deklarację ws. rozwiązania sporu wokół wysp na Morzu Południowochińskim, Tajwan mógł liczyć na większe poparcie krajów ASEAN, ze względu na zaangażowanie ich w spór z ChRL¹⁶.

Tegoroczne wyniki wyborów prezydenckich na Tajwanie zdecydowanie zmieniły sytuację geopolityczną w regionie i dały jednocześnie szansę na stopniowe załagodzenie konfliktu i normalizację stosunków z Chińską Republiką Ludową. Z perspektywy innych państw regionu, które nastawione są przede wszystkim na rozwój gospodarczy, jest to sytuacja jak najbardziej korzystna. Rozpoczęcie dialogu pomiędzy Tajwanem a ChRL jest również korzystne z perspektywy Stanów Zjednoczonych. Należy jednak podkreślić, że w przypadku gdyby doszło w przyszłości do zjednoczenia Tajwanu i Chin kontynentalnych, pozycja USA w regionie uległaby gwałtownemu osłabieniu, dlatego też Stany Zjednoczone kontynuować będą politykę utrzymywania *status quo*, z naciskiem na dialog i promocję współpracy pomiędzy Tajwanem a Chińską Republiką Ludową.

¹⁵ Zob. Jing Sun, *Japan-Taiwan Relations: Unofficial in Name Only*, „Asian Survey”, vol. 47, no. 5, 2007.

¹⁶ Por. *Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea*, November 4, 2002, <http://www.aseansec.org/13163.htm>.